

Kunsthøgskolen i Oslo, avdeling Dans

Lærerutdanning

Utdanning: Praktisk- pedagogisk utdanning i scenekunst

Eksamenstype: Skriftlig hjemmeeksamen

Emnekode: PPU800 / PPU803 (teater)

Emnenavn/fag: Pedagogikk og fagdidaktikk

Kandidatnummer: 240021

Fordypning: Teater

Dato for innlevering: **16.05. 2024 kl. 09.00**

Samiske Perspektiver i Teaterundervisningen

Britta Marakatt-Labba, "The Crows", 2021

Inhaltsverzeichnis

1. Innledning	4
1.1 Forord / Personlig motivasjon for denne oppgaven	4
1.2 Generell motivasjon for å tematisere samiske perspektiver i undervisningen	5
2. Teori og forskning	7
2.1 Historisk kontekst	7
2.2 Samiske Perspektiver i Norsk Utdanning	8
2.3 Antidiskriminerende Undervisning	10
2.4 Tilnærming til samisk pedagogikk	11
2.4.1 Samisk pedagogikk i skoler uten samisk læreplan	13
2.5 Fundamentet for samisk utdanning	13
2.5.1 Anvendelsen av Keskitalo, Määttä og Uusiauttis modell	15
2.5 Integrasjon av Samiske Verdier i Skoleundervisningen	18
3. Empiri og FOU prosjekt	21
3.1 Metode FOU prosjekt	21
3.2 Resultat FOU prosjekt	22
4. Diskusjon	26
4.1 Inkludering av Samiske Perspektiver i Norsk Utdanning	26
4.2 Samisk Pedagogikk i Teaterundervisningen	27
5. Konklusjon	35
1. Referanseliste:	37

1. Innledning

1.1 Forord / Personlig motivasjon for denne oppgaven

I fjor sommer flyttet jeg til Norge for å utforske mine norske røtter og studere PPU teater. Siden jeg aldri hadde bodd i Norge før og kun kjente språket gjennom kommunikasjon med min mor og bestemor, følte jeg meg ennå mer overveldet da jeg fikk i oppdrag å undervise om samiske perspektiver på en videregående skole i løpet av min praksis periode.

Som forberedelse besøkte jeg en utstilling av *Britta Marakatt-Labba* på Nasjonalmuseet. Mens jeg beundret utstillingen, spurte en eldre fremmed meg om den historiske konteksten i et av bildene. Jeg svarte: «*Det vet jeg dessverre ikke, jeg er ny i Norge og har fremdeles lite kjennskap til samisk kultur.*» Kvinnen svarte: «*Åh, da er du på samme nivå som min generasjon som vokste opp i Norge.*»

Jeg ble overrasket over dette utsagnet, da jeg hadde trodd at samisk kultur og historie i dag var mer integrert og kjent i det norske samfunn.

Forskningen i forbindelse med mitt arbeid har imidlertid vist at jeg ikke er alene om å føle meg usikker når det gjelder undervisning i samiske perspektiver som ikke-samisk pedagog. Denne problematikken og min oppriktige interesse for samisk kultur motiverte meg til å skrive eksamensoppgaven min om samiske perspektiver i undervisningen.

Jeg har skrevet denne oppgaven med den største innsats og overbevisning, men jeg er klar over at mitt perspektiv, som hvit vestlig person, kan ha blinde flekker. I samråd med min veileder har jeg fått oppgaven oversatt av OpenAI (2024) på grunn av mine ikke fullkomne norskkunnskaper.

1.2 Generell motivasjon for å tematisere samiske perspektiver i undervisningen

«Som et viktig grunnlag for sin samepolitikk legger regjeringen til grunn at staten Norge opprinnelig er etablert på territoriet til to folk – samer og nordmenn – og at begge folkene har den samme rett og det samme krav på å kunne utvikle sin kultur og sitt språk. Denne prinsipielle likeverdigheten er slått fast i Grunnlovens § 110a.» (St.meld. nr. 55 (2000-2001). Om samepolitikken, s. 3)

Regjeringen legger til grunn at Norge opprinnelig er etablert på territoriet til to folk – samer og nordmenn – og at begge folkene har samme rett til å utvikle sin kultur og sitt språk. Denne prinsipielle likeverdigheten er slått fast i Grunnlovens § 110a (St.meld. nr. 55, 2000-2001, s. 3). Regjeringens samepolitikk hviler dermed på en fundamental anerkjennelse av at Norge er etablert på territoriene til både samene og nordmennene (Johansen & Sollid, 2023, s. 12).

Med bakgrunn i denne historiske og kulturelle konteksten, ble det i 2020 ansett som avgjørende å inkludere samiske perspektiver i den norske læreplanen for å fremme en mangfoldig og inkluderende utdanningspolitikk som verdsetter den samiske kulturens unikhet (Figenschou et al., 2023, s. 17). Dette skrittet er vitalt for å møte de komplekse utfordringene knyttet til samisk befolknings historie og kultur, samt for å bekjempe fordommer og kulturelle misforståelser.

Som teaterlærer bærer man et ansvar for å veilede elever i å autentisk og respektfullt representere forskjellige kulturer og livserfaringer på scenen. Dette innebærer både en mulighet til å fordype forståelsen og respekten for andre kulturer og risikoen for å fremme diskriminerende eller stereotypiske¹ framstillinger. Derfor er det essensielt for teaterpedagoger å forholde seg bevisst til kultursensitivt² innhold og tilpasse undervisningen deretter.

¹ Stereotypisk refererer til en forenklet og ofte overdrevet oppfatning eller forestilling om en bestemt gruppe mennesker eller ting, som ofte ikke gjenspeiler den faktiske variasjonen eller kompleksiteten innenfor den gruppen (OpenAI, 2024).

² Kultursensitivitet refererer til evnen til å være bevisst og respektfull overfor ulike kulturelle bakgrunner og å tilpasse ens atferd og tilnærming i samsvar med disse forskjellene (OpenAI, 2024).

Dette fører meg til problemstillingen:

Hvordan kan en teaterpedagog uten samisk bakgrunn utvikle undervisningsopplegg som autentisk og antidiskriminerende integrerer samiske perspektiver i teaterundervisningen?

Oppgaven starter med å gi en oversikt over den historiske konteksten og dens innvirkning på dagens undervisningsmetoder og innhold i Norge. Videre blir teorier om antidiskriminerende pedagogikk introdusert, etterfulgt av en gjennomgang av relevante samiske pedagogiske teorier og perspektiver. I stedet for å lene seg på konvensjonelle vestlige teorier, fokuserer jeg på samiske tilnærminger for å sikre en troverdig belysning av urfolksperspektivet. Den empiriske delen av oppgaven omfatter en studie som kartlegger kunnskapsnivå og holdninger til samisk kultur blant drama- og danseelever på en videregående skole. Diskusjonen vil bygge på funn fra denne undersøkelsen og de teoretiske rammene om samisk pedagogikk, samt deres implementering.

Målet med oppgaven er å tilby praktiske og teoretiske bidrag til hvordan ikke bare samiske temaer men også samiske undervisningsmetoder og tilnærminger kan representeres i teaterundervisningen. Dette arbeidet er drevet av en overbevisning om at utdanning spiller en kritisk rolle i å forme et mer inkluderende samfunn der alle stemmer blir hørt og respektert.

2. Teori og forskning

2.1 Historisk kontekst

Forhistorie

Rundt 11 000 år siden ble det området som i dag er kjent som Norge og Sápmi, befolket av jegere og fangstfolk med ukjent etnisk tilhørighet (Hansen & Olsen, 2022; Andreassen & Olsen, 2020, s. 39). Med tiden utviklet det seg separate samfunn som kan identifiseres som samene og nordgermanerne (Hansen & Olsen, 2022, s. 38-43). Inntil 1100-tallet eksisterte et komplekst forhold mellom samene og nordtyskerne, karakterisert ved delvis likestilling og delvis hierarki, hvor samene blant annet betalte skatter til nordtyskerne (Hansen & Olsen, 2022, s. 38-43; Andreassen & Olsen, 2020, s. 42). På 1500-tallet førte kristningen av Sápmi til betydelige endringer i samisk kultur og religion (Andreassen & Olsen, 2020, s. 42).

Fornorskingspolitikken og Dens Konsekvenser

I løpet av nasjonalromantikken og 1800-tallet benyttet den norske staten historiefortelling som et verktøy for å forme en norsk nasjonal identitet, ofte ved å undertrykke samisk innflytelse (Johansen & Sollid, 2023, s. 80-83). Fornorskingsprosessen som fulgte og varte frem til 1959, fokuserte på å integrere samene i den norske nasjonen (Minde, 2005, s. 5). Skolevesenet ble brukt som et hovedinstrument for assimilasjon, der samiske barn ble nektet å bruke sitt eget språk og utøve sin kultur (Andreassen & Olsen, 2020, s. 48; Minde, 2005, s. 5). Dette førte til dramatiske endringer, som folketellingene fra Kvænangen viser, hvor nesten halvparten av befolkningen endret sin etniske identitet fra finsk/kvensk eller samisk til norsk mellom 1930 og 1950 (Andreassen & Olsen, 2020, s. 48).

Revitalisering og Juridisk Anerkjennelse

Selv etter at den offisielle fornorskingspolitikken tok slutt i 1959, fortsatte samiske samfunn å oppleve marginalisering (Minde, 2005). Den rådende oppfatningen av samene som underordnede og mindreverdige var fremtredende i norsk populærkultur og utdanningsmateriell, hvor samene ofte ble portrettert som «de andre» (Andreassen & Olsen, 2020, s. 50). Motstand mot disse holdningene og statens planer for utvikling av Alta-

Kautokeino-vassdraget kulminerte i Alta-saken rundt 1980, en hendelse som, selv om kampen ble tapt, førte til en revitalisering³ av samisk kultur og språk (Andreassen & Olsen, 2020, s. 51; Minde, 2005). Denne revitaliseringen bidro til vedtakelsen av sameloven i 1987 og innlemmelsen av "sameparagrafen" i Grunnloven året etter, noe som markerer en juridisk anerkjennelse av samenes rettigheter (Andreassen & Olsen, 2020, s. 51).

2.2 Samiske Perspektiver i Norsk Utdanning

Samene i Norge, offisielt anerkjent som urfolk i henhold til ILO-konvensjonen nr. 169, har rettigheter støttet av både Grunnloven og opplæringsloven (Regjeringen, 2024). Disse lovene fastsetter statens ansvar for å fremme og utvikle samisk språk, kultur og samfunnsliv (Regjeringen, 2024; Andreassen & Olsen, 2020, s. 11). Dette ansvarsområdet er konkretisert i Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020 (LK20), som understreker at bevaring og utvikling av samiske kulturelle verdier er et felles nasjonalt ansvar (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 5). Gitt skolens historiske rolle i fornorskingsprosessen, ligger det nå en forpliktelse på utdanningssystemet til å tilrettelegge for revitalisering av samisk kultur og språk (Andreassen & Olsen, 2020, s. 142).

LK20 legger spesiell vekt på «urfolksutdanning», definert som utdanning på urfolks egne språk og innen deres kulturelle kontekster, samt opplæring i urfolkstematikk for alle elever (Utdanningsdirektoratet, 2024; Figenschou et al., 2023, s. 20). Det kreves at lærere i det norske skolesystemet har tilstrekkelig kunnskap om samisk kultur for å effektivt integrere samiske temaer i daglig undervisning, og for å unngå at samisk undervisning marginaliseres eller reduseres til sporadiske temaer, slik som kun under markeringer av samenes nasjonaldag (Figenschou et al., 2023, s. 20).

Undersøkelser viser at norske skoler møter utfordringer når det gjelder undervisning om samiske temaer, preget av mangel på både kunnskap blant lærere og elever, og utilstrekkelige undervisningsressurser. Dette inkluderer mangel på lærebøker og andre materialer nødvendige for å støtte opplæringen i samisk språk og kultur (Andreassen & Olsen, 2020, s. 142; Figenschou et al., 2023, s. 23). Mangelen på samisk bakgrunn blant flertallet av lærere og elever

³ *Revitalisering refererer til prosessen med å gjøre noe levende, energisk eller aktivt igjen, spesielt i forbindelse med å gjenopplive eller gjenopprette noe som tidligere har vært i tilbakegang eller stagnasjon (OpenAI, 2024).*

bidrar til en begrenset forståelse og representasjon av samisk kultur i skolene (Holander & Høvik, 2023, s. 300).

For å bedre situasjonen anbefales det å integrere samiske perspektiver mer helhetlig i læreplanene og undervisningspraksisen. Dette bidrar til en omfattende forståelse av urfolks historie og rettighetskamper, og inkluderer arbeidet med å utfordre og endre stereotypier og fordommer mot urfolk (Nutti, 2019, s. 70 – 75; Holander & Høvik, 2023, s. 300). Ved å sikre at samisk historie, kultur og samfunnsliv er en integrert del av den nasjonale utdanningsrammen, anerkjennes samisk mangfold som en essensiell del av Norges kulturelle arv (Figenschou et al., 2023, s. 19). Ved å spre undervisningen i samiske temaer utover Sápmi og til hele landet, kan Norge bevege seg mot en mer inkluderende og representativ utdanningspraksis som verdsetter og bevarer urfolkets kulturelle rikdom for fremtidige generasjoner (Figenschou et al., 2023, s. 23).

I denne konteksten deler *Ella Marie Hætta Isaksen*, en samisk artist og aktivist, sine perspektiver om den norske fornorskingspolitikken og dens effekter i et intervju med tidsskriftet «*Samtiden*» (Kjelstrup, 2022, s. 39).

Isaksen belyser viktigheten av bevisstgjøring om samisk identitet og historie, og hvorfor det er viktig at folk forstår hennes samiske bakgrunn:

«Fordi du må kjenne deg selv og din egen historie. At vi har en felles bakgrunn. Fornorskingspolitikken som har blitt ført mot samer, er langt på vei fortiet. Men ikke bare samer har blitt fornorsket. Nordmenn har blitt det også. Mangfoldet som er vår alles rikdom, er blitt fjernet, en mulighet til utveksling som er blitt fratatt storsamfunnet. Mange nordmenn opplever en sorg over at samfunnet er blitt så ensartet. Det er alltid lærerikt og spennende å bli kjent med andre kulturer, og våre to kulturer ligger så nær hverandre.»

2.3 Antidiskriminerende Undervisning

Antidiskriminerende pedagogikk⁴ er sentral for å utfordre og bryte ned stereotype fremstillinger av minoritetskulturer i utdanningssystemet, og spiller en særlig viktig rolle i formidlingen av samisk kultur i Norge (Figenschou et al., 2023, s. 56). Markeringen av den samiske nasjonaldagen kan ofte bidra til stereotypiske fremstillinger ved kun å fokusere på tradisjonelle symboler som flaggheising, kofteutstilling og lassokasting, noe som risikerer å redusere den rike og mangfoldige samiske kulturen til forenklete og homogene bilder (Figenschou, 2023, s. 56; Holander et al., 2023, s. 304).

For å motvirke denne tendensen, er det nødvendig å anvende en pedagogikk som utforsker og presenterer både tradisjonelle og moderne aspekter ved samisk liv og kultur i større bredde. En slik tilnærming, ofte kalt «ubehagets pedagogikk»⁵, anbefales for å adressere de komplekse og ofte ubehagelige realitetene knyttet til samiske rettighetskamper og historisk marginalisering. Denne pedagogikken oppmuntrer til åpne diskusjoner om historiske urettferdigheter og deres vedvarende innvirkning på samfunnet (Andreassen & Olsen, 2020, s. 147).

Til tross for økt anerkjennelse av samisk kultur og språk, rapporterer mange samer fortsatt om opplevelser av diskriminering og fordommer. En studie indikerer at tre av fire unge samer har erfart diskriminering basert på sin etniske bakgrunn (Mikkelsen & Ødegårdstuen, 2023, s. 204-214). Ifølge Kevin Kumashiro (2000) er de to tilnærmingene «*undervisning for den andre*» og «*undervisning om den andre*» særlig relevante i denne sammenhengen. Disse metodene fokuserer på å skape trygge rom for minoriteter og korrigere misforståelser om disse gruppene (Mikkelsen & Ødegårdstuen, 2023, s. 204-214).

Antidiskriminerende undervisning bør videre legge vekt på å fylle kunnskapshull og normalisere kulturelle forskjeller. Kumashiros to øvrige tilnærminger legger opp til å fremme kritisk refleksjon og endring, både blant elever og i samfunnet, ved å utforske hvordan

⁴ Antidiskriminerende pedagogikk er en undervisningsmetode som aktivt utfordrer og motarbeider diskriminering og fordommer, og fremmer likestilling og inkludering i læringsmiljøet (OpenAI, 2024)

⁵ "Ubhagets pedagogikk," et konsept utviklet av Paulo Freire i "Pedagogy of the Oppressed" (1970), beskriver undervisningsmetoder som utfordrer elevenes komfortsoner for å fremme kritisk tenkning og sosial rettferdighet (OpenAI, 2024).

maktstrukturer opprettholdes gjennom etablerte normer og hvordan diskriminering er knyttet til diskursive praksiser⁶ og stereotypier (Mikkelsen & Ødegårdstuen, 2023, s. 204-214).

Ved aktivt å engasjere elever i å utfordre fordommer og stereotypier, kan antidiskriminerende undervisning fungere som en kreativ prosess som fremmer utviklingen av subjektivitet og handlekraft hos individer. Dette oppnås ved å gi elever muligheten til aktivt å delta i omdanningen av undervisningsinnholdet, noe som er essensielt for å bygge et mer inkluderende og rettferdig samfunn (Biesta, 2014; Mikkelsen & Ødegårdstuen, 2023, s. 204-214).

2.4 Tilnærming til samisk pedagogikk

Gøril Figenschou (2023) diskuterer hvordan samisk pedagogikk kan styrke lærernes evne til å anerkjenne og verdsette mangfoldet i samisk kultur, samtidig som den kan spille en viktig rolle i revitaliseringen av samisk språk og kultur. Denne tilnærmingen fremmer også en inkluderende og fellesskapsorientert didaktikk i utdanningsinstitusjoner (Hansen, 2021). Figenschou (2023) kritiserer den dominerende tilstedeværelsen av vestlige, hvite teoretikere i pedagogikkens pensum, som kan beskrives som «whitestreaming»⁷, og understreker viktigheten av å inkludere perspektiver fra postkoloniale og urfolksstudier (Andreassen & Olsen, 2020; Figenschou, 2023, s. 54). Dette bidrar til å forstå og analysere prosesser knyttet til «andregjøring»⁸ og arbeidet mot dekolonisering⁹ (Andreassen & Olsen, 2020; Figenschou, 2023, s. 54). Samiske teorier, som er dypt forankret i samiske samfunns erfaringer og tradisjoner, tilbyr et verdifullt grunnlag for pedagogisk praksis og konseptutvikling. Disse teoriene er basert på samenes levemåter,

⁶ Diskursive praksiser refererer til de måtene språk og kommunikasjon brukes på for å konstruere og opprettholde sosiale realiteter, identiteter og maktstrukturer i samfunnet (OpenAI, 2024)

⁷ ⁷ "Whitestreaming" refererer til prosessen der hvite perspektiver og erfaringer dominerer og marginaliserer andre kulturelle og etniske perspektiver i ulike samfunnsinstitusjoner, som utdanning, media og politikk, noe som fører til at minoritetskulturer blir oversett eller nedvurdert (OpenAI, 2024)

⁸ «Andregjøring» refererer til prosessen der en gruppe mennesker blir definert og behandlet som fundamentalt annerledes og underlegen i forhold til en dominerende gruppe, ofte basert på etnisitet, kultur, kjønn, eller andre forskjeller, noe som bidrar til diskriminering og marginalisering, (Figenschou et al., 2023, s. 54)

⁹ Dekolonisering er prosessen der tidligere koloniserte samfunn og kulturer gjenvinne kontroll over sine egne land, kulturer, og politiske systemer, og arbeider for å fjerne de vedvarende effektene av kolonialisme (OpenAI, 2024)

utfordringer og prestasjoner, og reflekterer deres forhold til naturen og deres identitet (Solbakken & Bjøru, 2023, s. 71).

I kapitlet «*Hvordan i alle dager skal jeg våge å jobbe med samiske temaer i utdanningen?*», foreslår Figenschou (2023) flere metoder for å integrere samiske perspektiver i undervisningen, selv for lærere uten samisk bakgrunn (Figenschou, 2023, s. 67):

- Anvende en utforskende og problemorientert tilnærming for å fordype seg i samisk språk, kultur og mangfold, for eksempel ved å utforske betydningen av fellesskap i samisk kultur (Figenschou, 2023, s. 67).
- Bruke spørsmål som et pedagogisk verktøy for å utforske samiske særegenheter og pedagogiske forskjeller, samt for å diskutere fornorskingsprosessens effekter på samiske områder og dens relevans i dagens skolepraksis. Dette inkluderer også å utfordre skillet mellom *'oss'* og *'de andre'*, for eksempel ved å formulere *"de av oss som er (samiske)/har (samisk) bakgrunn"* istedenfor *"de som er samiske/har samisk bakgrunn"* (Figenschou, 2023, s. 67).
- Oppfordre lærere til å ta risiko ved å være åpne om egen usikkerhet og ikke nødvendigvis ha alle svarene. Læringsprosessen bør involvere å stille innsiktsfulle spørsmål, lytte og utforske svar sammen med elevene. Dette tilnærmingen legger vekt på verdien av å utforske ny kunnskap uten frykt (Figenschou, 2023, s. 68).

Disse strategiene legger til rette for en mer dyptgående og respektfull tilnærming til samisk undervisning, som ikke bare er viktig for lærere og elever, men også for utdanningssystemet som helhet.

2.4.1 Samisk pedagogikk i skoler uten samisk læreplan

Å integrere prinsippene fra samisk pedagogikk i skoler som ikke følger spesifikke samiske læreplaner kan gi mange positive effekter (Figenschou, 2023, s. 66). Urfolkspedagogikk legger særlig vekt på fellesskapsfølelse, og ved å adoptere både tankegangen og de didaktiske metodene herfra, kan utdanningsinstitusjoner fremme et mer inkluderende læringsmiljø. Implementeringen av samisk pedagogikk i didaktisk planlegging bidrar ikke bare til å styrke samiske perspektiver, men også til å berike klasserommet med større mangfold og fellesskapsfølelse (Figenschou, 2023, s. 66). Helle Rabol Hansen (2021) understreker viktigheten av en fellesskapende didaktikk for å skape et positivt læringsmiljø, hvor alle elever kan oppleve mestring og deltagelse (Hansen, 2021). Ved å anvende samisk pedagogikk, som er elevsentrert og favner tverrgenerasjonelle læringsformer, kan elever, studenter og lærere ikke bare styrke sine egne ferdigheter, men også utvikle en dypere forståelse og respekt for samisk kultur (Figenschou, 2023, s. 66).

I det neste avsnittet vil jeg vise to modeller og teorier innenfor samisk pedagogikk for å belyse hvordan disse kan anvendes i en bredere utdanningskontekst.

2.5 Fundamentet for samisk utdanning

Samisk pedagogikk er dypt forankret i samisk kultur og tradisjonell oppdragelse, og den tar sikte på å forme hvordan kunnskap skapes i samiske miljøer (Figenschou., 2023, s. 57). Pigga Keskitalo og Kaarina Määttä (2011) fremhever nødvendigheten av å knytte samisk pedagogikk og utdanning til de særegne karakteristikene ved det samiske samfunnet (Keskitalo & Määttä, 2011).

En modell utviklet av Keskitalo og Määttä illustrerer de ytre og indre faktorene som påvirker samisk utdanning, med en bevissthet om den kolonialhistorien som samene har opplevd i Sápmi (Keskitalo & Määttä, 2011).

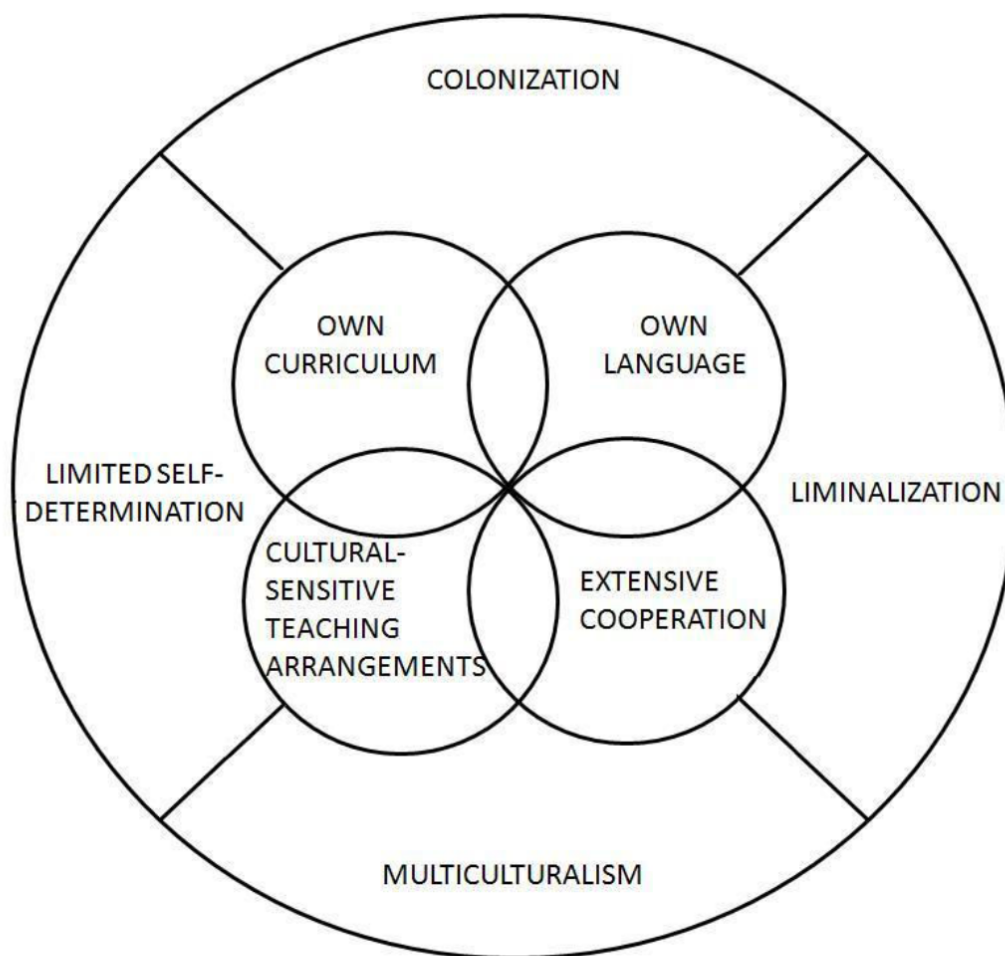

Fig. 1. The background and core factors of Sámi education (designed by Määttä, 2011)

Denne modellen speiler en overgangsfase i utviklingen av en samisk pedagogisk tilnærming som er dypt forankret i samisk språk og kulturell forståelse (Figenschou, 2023, s. 57). Utviklingen av samisk pedagogikk har et politisk element ved at den søker å bevare samisk kultur, perspektiver og språk som ellers står i fare for å forvitne (Keskitalo et al., 2013).

Tradisjonell samisk oppdragelse legger vekt på betydningen av konkrete erfaringer, fortellinger fra naturen, og utvikling av selvstendighet gjennom praktiske aktiviteter (Balto, 2005). Samisk pedagogikk integrerer sosiokulturelle og kulturhistoriske kunnskapstradisjoner (Figenschou, 2023, s. 60). Kjente teoretikere som Jerome Bruner, John Dewey og Lev Vygotsky har belyst viktige pedagogiske aspekter som samhandling, begrepsdannelse, funksjonalitet og elevaktivitet (Bruner, 1986; Dewey, 2018; Vygotsky, 1978). Samisk pedagogikk beriker disse perspektivene ved å inkludere unike elementer som språk, kulturkunnskap, forholdet til naturen og pedagogikkens politiske dimensjon (Figenschou, 2023, s. 60). Keskitalo, Määttä og

Uusiautti (2013) beskriver utviklingen av samisk utdanning gjennom den visuelle metaforen "The Development Drum of Sámi Education", som tilbyr dypere innsikt i utviklingen av samisk pedagogikk (Figenschou, 2023, s. 60).

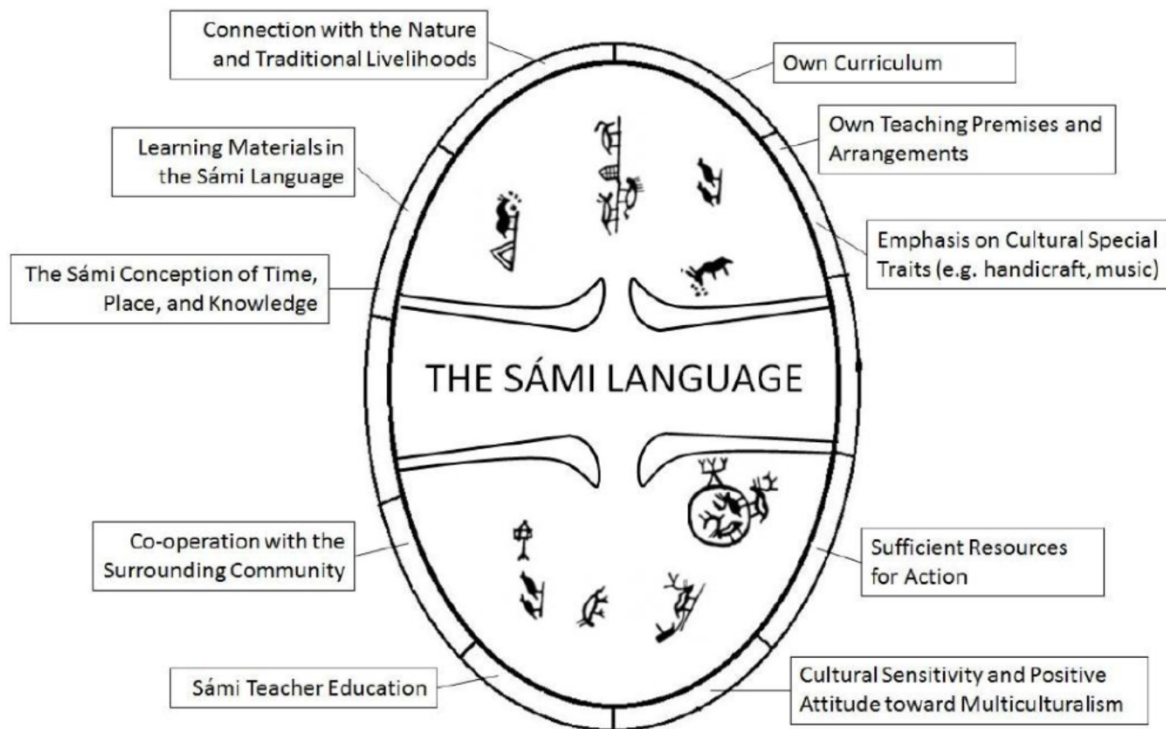

Figure 2. The developmental drum of Sámi education

2.5.1 Anvendelsen av Keskitalo, Määttä og Uusiauttis modell

Ved å integrere prinsippene fra samisk pedagogikk og de underliggende faktorene for samisk utdanning i undervisningsplanleggingen, kan lærere utvikle læreplaner som autentisk forbedrer forståelsen og kompetansen om samisk kultur og historie (Figenschou, 2023, s. 61).

2.5.1.1 Ytre Rammer

Innføringen i de ytre rammene for samisk utdanning tilbyr et essensielt historisk og kontekstuell fundament for å forstå samenes situasjon. Dette inkluderer kolonisering og liminalitet, multikulturalisme og begrenset selvbestemmelse (Keskitalo et al., 2013, s. 49).

Koloniseringsprosesser

Ved å utforske koloniseringens prosesser i Sápmi, utvikler man en dypere historisk forståelse av samenes situasjon, inkludert årsakene til at noen samer ikke snakker samisk. Å jobbe med samiske temaer i skolen innebærer også å problematisere urfolkskolonisering, noe som bidrar til en bedre forståelse av samiske temaer (Figenschou, 2023, s. 61).

Selvbestemmelse

Det er viktig å undersøke hvordan samiske temaer er integrert i utdanningen, deres plassering i læreplanen, og hvilke aktører som har påvirket disse beslutningene (Figenschou, 2023, s. 61).

Liminalitet

Samisk undervisning befinner seg i en liminal fase etter kolonisering, preget av mange fysiske og mentale grenser relatert til fornorskningprosessen. Å utforske disse kan fremme en diskusjon om dagens status og muligheter for samisk språk og kultur, samt de fortsatte utfordringene (Figenschou, 2023, s. 61).

Multikulturalisme

Denne komponenten fremhever hvordan samisk historie og kultur interagerer med og påvirkes av andre kulturer, og reflekterer et naturlig mangfold (Figenschou, 2023, s. 62).

2.5.1.2Kjernkomponentene

Videre arbeid med kjernkomponentene danner grunnlag for å bygge på forståelsen og utforske sentrale elementer i samisk pedagogikk og utdanning (Figenschou, 2023, s. 62).

Egne Læreplaner

Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020 samisk (LK20S) reflekterer Norges forpliktelse til samisk utdanning, utviklet i samarbeid med Sametinget (Kunnskapsdepartementet, 2017).

Styrke Språket

Styrking av samiske språk er en sentral del av samisk pedagogikk og utdanning. Samiske språk er truet, og revitalisering og styrking av disse språkene krever både mengdetrening og språkbad. I samiske skoler, i tråd med overordnet del av Kunnskapsloftet (Kunnskapsdepartementet, 2017), er det avgjørende at samiske språk brukes, både muntlig og skriftlig.

Kultursensitivitet i Undervisningen

Å forstå sosialiseringens rolle i skolen er sentralt. Ved å bruke Yossos (2006) modell for å illustrere hvordan felles og kulturell velvære skapes gjennom ulike former for kapital¹⁰, inkludert aspirasjonell, familiebasert, sosial, navigasjons-, motstands- og språklig kapital (Yosso, 2006, som referert i Keskitalo et al., 2013, s. 55). Ved å undersøke disse kapitalformene, kan skoler øke bevisstheten om maktrelasjoner mellom ulike mennesker og folkegrupper, selv utenfor samisk læreplanverk (Yosso, 2006; Keskitalo et al., 2013, s. 55).

¹⁰ *Kulturell kapital refererer til de ikke-materielle ressursene og ferdighetene som individer tilegner seg gjennom utdanning, familie og samfunn, som kan gi dem fordeler i sosiale og profesjonelle sammenhenger. Dette inkluderer kunnskap, ferdigheter, utdanningskvalifikasjoner, språklige uttrykk, smak og stil som er verdsatt i et gitt samfunn (Yosso, 2006)*

Omfattende Samarbeid

Et tett samarbeid mellom generasjonene og voksenrollen som en «*mer kompetente andre*», i Vygotskys terminologi, er essensielt for å fremme læring og kulturell forståelse (Figenschou, 2023, s. 65).

2.5 Integrering av Samiske Verdier i Skoleundervisningen

Anne Randi Solbakken og Anne-Mette Bjøru (2023) har utforsket hvordan samisk kultur, tradisjoner og verdier gjenspeiles i skolemiljøer, og deres teori fremhever tilretteleggingen av undervisningen basert på elevenes individuelle behov for å fremme et inkluderende klassefelleskap (Solbakken & Bjøru, 2023, s. 70). Sentrale samiske verdier som frihet og selvstendighet spiller en sentral rolle i å gi alle elever muligheten til å uttrykke sine styrker og utvikle seg som individer (Solbakken & Bjøru, 2023, s. 70). I tråd med Figenschou (2023) uttrykker også Solbakken & Bjøru at samisk pedagogikk vektlegger betydningen av samarbeid (Figenschou, 2023, s. 65; Solbakken & Bjøru, 2023, s. 70). Innflytelse gjennom fortellinger og humor, og nettverksbygging, er essensielle for å forme elevenes ferdigheter og selvforståelse (Balto, 2005).

Ovttasbargu – Samarbeid

I samisk pedagogikk er det avgjørende å gi elevene ansvar og tillit i undervisningen, noe som gir dem en følelse av autonomi og oppmuntrer dem til personlig utvikling. Tradisjonen med å samarbeide om praktiske oppgaver for å løse utfordringer i fellesskap blir overført til skolesettingen for å fremme dialog og samarbeid (Solbakken & Bjøru, 2023, s. 75). Tverrfaglig undervisning, som kombinerer fag som matematikk og håndverk med lokale tradisjoner, styrker elevenes praktiske ferdigheter og øker deres forståelse av samisk identitet og selvbergingssevne (Fyhn et al., 2016; Solbakken & Bjøru, 2023, s. 75).

Nárredeapmi - Anekdoter og Humor

Bruk av anekdoter og historiefortelling etablerer et positivt fellesskap og en kollektiv identitet gjennom deling av kulturelle fortellinger (Solbakken & Bjøru, 2023, s. 76).

Denne praksisen, sammen med humor og vennlig erting, understreker betydningen av disse kommunikasjonsformene som støttende og konstruktive. Hvis en elev viser negativ atferd, kan læreren strategisk benytte en form for positiv erting ved å gi en konstruktiv kommentar. Dette bidrar til å vri elevens fokus fra den negative atferden mot en mer positiv interaksjon, noe som kan oppmuntre til atferdsendring (Solbakken & Bjøru, 2023, s. 76). Humor og fortellinger brukes av lærere for å veilede elevene i utviklingen av emosjonell intelligens og i å håndtere utfordringer på en positiv måte (Solbakken & Bjøru, 2023, s. 76).

Fierpmádat – Nettverk

Den samiske oppdragelses- og undervisningstilnærmingen fokuserer på å bygge sterke relasjoner og et inkluderende fellesskap. Lærerne bruker ofte elevenes nære relasjoner som en ressurs for å styrke samarbeidet mellom skolen og hjemmet, og på den måten skape et trygt og støttende læringsmiljø (Solbakken & Bjøru, 2023, s. 78).

Birgen og iešbirgejeaddji - Selvstendighet og Uavhengighet

Den samiske tilnærmingen til inkludering og livsmestring, kalt «birgen» og «iešbirgejeaddji», er sentral for å fremme selvstendighet og uavhengighet blant individer (Solbakken & Bjøru, 2023, s. 79). Livsmestring innebærer her evnen til å håndtere egne følelser, være aktiv i sosiale sammenhenger og engasjere seg i oppgaver som oppleves som meningsfulle (Aikio, 2010, s. 27-28). Dette reflekteres i prinsippet «gal dat oahppá» (vær den du er), som understreker viktigheten av personlig vekst gjennom deltakelse i læringsaktiviteter tilpasset individets styrker og interesser (Solbakken & Bjøru, 2023, s. 79).

Li su ábut logahallat - Se etter Barnas Styrker

Det samiske ordspråket «li su ábut logahallat» legger vekt på å identifisere og dyrke barns talenter og styrker fremfor å fokusere på svakheter. Dette er en hjørnestein i den samiske tilnærmingen til inkludering og tilpasset opplæring, som hjelper barn å utvikle seg basert på deres evner og styrker (Solbakken & Bjøru, 2023, s. 80.81).

Ved å se på betydningen av samiske begreper og tankeprosesser knyttet til barneoppdragelse, sosiale relasjoner og læringsmiljø, kan man få et dypere innblikk i den samiske tilnærmingen til skoleundervisning. (Solbakken & Bjøru, 2023, s. 81). Gjennom utforskning av samiske verdier og tradisjoner kan man se hvordan disse prinsippene blir overført til arbeidet med inkludering og tilpasset opplæring (Solbakken & Bjøru, 2023, s. 81).

3. Empiri og FOU prosjekt

3.1 Metode FOU prosjekt

Forskningsmetode

Denne studien kombinerte kvalitative og kvantitative tilnæringer for å forstå elevers oppfatninger og holdninger til samisk kultur. Et skriftlig spørreskjema med både flervalgsspørsmål og åpne spørsmål ble brukt, optimalisert for å samle både bredde og dybde i data (Kvale & Brinkmann, 2015; Thagaard, 2018). Målgruppen var førsteårs teater- og danselever ved en videregående skole i Østlandet. Spørreskjemaet ble designet for å utforske flere dimensjoner av elevers kunnskap og følelser knyttet til samisk kultur, inkludert deres eksponering for og interesse i samisk kunst og historie.

Gjennomføring av metoden

Undersøkelsen ble utført i en skoletime, der 23 spørsmål ble presentert for selvstendig besvarelse, sikret anonymitet. Denne tilnærmingen sikret at elevene kunne uttrykke sine meninger fritt uten press fra jevnaldrende eller lærere.

Analyse

Kvantitative data ble analysert statistisk for å identifisere trender og mønstre, mens kvalitative svar ble innholdsanalysert for å tolke hovedtemaer, noe som tillot en grundig forståelse av elevenes perspektiver (Thagaard, 2018). Denne todelte analysen ga et mer nyansert bilde av elevers oppfatninger og ga dybde til forståelsen av deres kulturelle bevissthet.

Etiske overveielser

Studien fulgte etiske retningslinjer med godkjenning fra Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD). Informert samtykke ble innhentet, og ingen personidentifiserbare data ble samlet. Dette sikret at elevers identiteter ble beskyttet, mens forskningsintegriteten ble opprettholdt gjennom hele prosessen.

3.2 Resultat FOU prosjekt

Kunnskapsnivå om Samisk Kunst og Kultur

Studiens resultater viser varierende kunnskapsnivåer om samisk kunst og kultur blant teater- og danseelever. Ingen av de 21 elevene rapporterte omfattende kunnskap, men 16 erkjente å ha minimalt eller intet kjennskap. Bare fem elever rapporterte om noe kunnskap, ofte knyttet til samiske spirituelle praksiser og kulturelle uttrykk som joik.

Elevenes kommentarer inkluderte:

- *«Jeg vet at de er veldig spirituelle og tror på naturguder som de kommuniserer med via en slags tromme.»*
- *«At det er urbefolkningen i Norge, at de har et annet språk og flagg og at de driver med reinsdyr. Og kofte nasjonaldrakt»*
- *«Joik, oppe i nord, urfolket til Norge, ble utsatt for mye hat og fornorsking. I dag er joiken viktig for samene for å ta vare på kulturen i hele verden.»*

Undervisningens Rolle

Flertallet av elevene oppgav at samisk kultur sjelden er en del av skoleundervisningen, med 18 av 21 som rapporterte om begrenset eller ingen eksponering.

Elevenes syn reflekteres i utsagn som:

- *«Har ikke hatt noe om det på vgs, men har hatt det mye før og dette har vært lærerikt hvor vi har fargelagt flagg og hatt kreative oppgaver knyttet til samisk kultur.»*
- *«Jeg synes å lære om kulturer generelt er kjedelig»*
- *«Jeg synes religionen var spennende men på ungdomsskolen hadde vi kjennerelt lite om samisk kultur. Ingenting om dans eller deres teater»*

Holdninger til Samisk Kultur

Holdningene til samisk kultur var stort sett positive, med 15 elever som uttrykte positive følelser, fire som var nøytrale, en usikker, og en negativ.

En elev uttrykte:

- *«Jeg har positiv holdning for de fleste kulturer, og tenker at de kan leve som de vil og at jeg ikke har noe med det å gjøre. Men skal behandle de som alle andre.»*

Mest fremtredende i meningsdanningen hos elevene er påvirkningen fra skoleerfaringer, medier og kulturelle begivenheter, som alle påvirker syv elever hver.

Nåværende tilnærming til samisk scenekunst

Elevenes opplevelser av samisk scenekunst var overveiende nøytrale (12) eller positive (7). En elev hadde negative følelser og en hadde ingen erfaring.

Kommentarer inkluderte:

- *«Jeg synes det er fint å beholde og ta vare på kulturer, og jeg synes den samiske kulturen er veldig fin utifra det jeg har sett.»*
- *«Det er jo fint at de har sin egen kultur»*
- *«Joik er fint å høre på, så det på norske talenter eller såå var det svenske»*
- *«Har ikke så godt forhold til dette, men har hørt mye fakta om samene.»*

Integrering av Samiske temaer i Undervisningen

Et flertall av 14 elever så viktigheten av å integrere samiske temaer i sceniske fag, med begrunnelser som:

- *«samisk kultur er på en måte en del av vår norske kultur å jeg synes det er viktig at vi skal kunne i hvertfall noe om det.»*

Noen elever var imidlertid imot:

- *«Føler mange av oss allerede har hørt mye om samisk kultur, og jeg mener det ikke er like nødvendig i de sceniske fagene.»*

Temaer for undervisningen

De fleste elevene (15) ønsket å ta opp temaer som «*historie og aktivisme*» som innhold for samiske perspektiver i scenekunst fag. 13 elever vil gjerne lære om «*tradisjonelle kunstformer*», mens 5 interesserer seg for «*samisk hverdagsliv*». En elev er motivert for å lære om «*kultur og tro*».

Perspektiver på Samisk Historie

Femten elever var noe kjent med samisk historie og de pågående utfordringene. Tre elever mente de visste mye, to visste lite, og en visste ingenting.

En elev reflekterte:

- «*Norge var helt jævlige mot samer, de fikk ikke kunne språket sitt, hadde ikke lov til å gjøre noe tradisjonelt samisk liksom.*»

Refleksjoner om Samisk Kultur i Undervisningen

Elevene var generelt ikke bekymret for hvordan samisk kultur ble fremstilt, selv om noen uttrykte bekymring for potensiell eksotisering:

- «*Jeg syns det er viktig å vise forskjellene mellom kulturene og hvor interessante de er, men også få frem at det er vanlige fine folk.*»

En annen sa:

- «*Samisk kultur blir ofte fremstilt i teater og skuespill for å vise frem hvordan undertrykkelsen av samer har pågått i Norge i massevis av år.*»

Elevene hadde få ideer eller forslag til hvordan undervisningen i samiske temaer i scenekunst fag kan sikres å skje på en respektfull og meningsfull måte.

Noen forslag var:

- «*Få en som er samisk eller har studert historien/kulturen dems til å hjelpe*»
- «*Idk, være ærlig om det og ikke overdrive det*»
- «*Kanskje blandet inn i de fleste historie relevante temaer vi har om*»

Utvidelse av Kunstneriske Perspektiver

Seksten elever mente at en dypere forståelse av samiske temaer kunne berike deres kunstneriske uttrykk:

- *«Jeg synes joik er veldig interresant og jeg har litt lyst til å prøve det ut :)»*
- *"Vi har alle godt av å lære om andre kulturer."*

4. Diskusjon

4.1 Inkludering av Samiske Perspektiver i Norsk Utdanning

For å utvikle en teaterpedagogisk tilnærming i samisk perspektiv undersøker jeg teoriene til Figenschou (2023), Kumashiro (2000), Solbakken & Bjøru (2023) for felles elementer og diskuterer dem med resultatene fra min egen studie (Figenschou, 2023, Kumashiro, 2000, Solbakken & Bjøru, 2023). Dette presenterer jeg gjennom forslag og ideer for hvordan teaterundervisning kan utformes med et samisk perspektiv, og hvordan dette kan implementeres praktisk i undervisningen.

Inkludering av det samiske perspektivet i norsk utdanning er avgjørende for å fremme en helhetlig forståelse av og respekt for samisk kultur som en integrert del av den norske kulturarven (St.meld. nr. 55, 2000-2001, s. 3). Mikkelsen & Ødegårdstuen (2023) rapporterte at tre av fire unge samer har opplevd diskriminering på grunn av sin etniske bakgrunn (Mikkelsen & Ødegårdstuen, 2023, s. 204), noe som understreker behovet for å utfordre stereotypier og fremme dypere kulturforståelse, i tråd med prinsipper om antidiskriminerende pedagogikk (Mikkelsen & Ødegårdstuen, 2023; Figenschou, 2023, s. 56). Empiriske funn viser et misforhold mellom den teoretiske vektleggingen av integrering av samiske perspektiver i læreplanen (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 5) og faktisk gjennomføring i undervisningen, ettersom mange videregående elever rapporterer begrenset eller ingen eksponering for samiske temaer.

For å tette dette gapet er det nødvendig med en undervisningstilnærming som ikke bare øker elevenes kunnskap om, men også deres engasjement for, samiske emner (Figenschou, 2023, s. 54). Elevenes beskrivelser av samisk kultur som «*Joik, oppe i nord, reinsdyr*» (Holander & Høvik, 2023, s. 300) påpeker et behov for en mer mangfoldig og differensiert framstilling av samiske temaer i klasserommet. Til tross for forsøk på å skape et nasjonalt «*vi*» (Figenschou et al., 2023, s. 21), eksisterer det fortsatt et kulturelt skille, illustrert ved en elevs kommentar: «*Jeg synes samisk kultur er vakker, men jeg har ikke noe med den å gjøre.*»

Studien antyder at en tendens til «*andregjøring*» (Andreassen & Olsen, 2020) preger den nåværende norske undervisningsmetoden, som ofte vektlegger vestlige perspektiver og framstiller samisk kultur som «*annerledes*» eller stereotyp (Figenschou et al., 2023, s. 20). At

elever primært danner sine meninger gjennom undervisning, media og kulturelle begivenheter, underbygger ansvaret for å forbedre læreplanene med tanke på samiske perspektiver.

Det oppfordres til å fokusere på en autentisk fremstilling av samisk kultur og unngå stereotypier. Dette kan støttes ved å fremme kulturell sensitivitet og kritisk tenkning. Keskitalo et al. (2013) og Figenschou (2023) understreker at det å stille spørsmål ved kulturelle grenser og bruke inkluderende språkmønstre er avgjørende for å muliggjøre et respektfullt engasjement med samisk innhold (Keskitalo et al, 2013; Figenschou , 2023). Videre anbefales det å bruke Tara Yossos (2006) pedagogiske modell for å utvikle en dyp forståelse av samisk kultur og anerkjenne ulike former for kulturell kapital i det samiske samfunnet (Yosso, 2006; Keskitalo et al., 2013).

For å sikre en antidiskriminerende teaterundervisning er det nødvendig å presentere både tradisjonelle og moderne samiske levemåter. Bruken av «ubehagets pedagogikk» er essensiell for å diskutere vanskelige sannheter (Andreassen og Olsen, 2020). Kevin Kumashiros tilnærminger fra 2000 kan bidra til å skape et trygt miljø for minoriteter og fremme bevisstgjøring og korrigerende av misoppfatninger (Mikkelsen & Ødegårdstuen, 2023; Kumashiro, 2000). Implementeringen av en kultursensitiv pedagogikk som anerkjenner og verdsetter kulturell kapital, sikrer den samiske kulturens vitalitet og relevans i utdanningssammenheng (Keskitalo et al., 2013, s. 55).

4.2 Samisk Pedagogikk i Teaterundervisningen

Studien indikerer at de fleste elever mener at inkludering av samiske temaer i teaterundervisningen kan berike deres kunstneriske ferdigheter og perspektiver. Dette støtter Figenschous (2023) argument om at samisk pedagogikk bidrar både til utdanning og personlig utvikling (Figenschou, 2023, s. 54). Samisk pedagogikk legger vekt på en utforskende og problembasert tilnærming hvor man oppfordres til å stille spørsmål og eksperimentere, selv om det innebærer å gjøre feil og håndtere usikkerhet (Figenschou, 2023, s. 54). Dette konseptet harmonerer godt med teaterpedagogikkens essens og grunnleggende prinsipper og bringer meg tilbake til problemstillingen min: *«Hvordan kan en teaterpedagog uten samisk bakgrunn utvikle undervisningsopplegg som autentisk og antidiskriminerende integrerer samiske perspektiver i teaterundervisningen?»*

Kunnskapsdanning - Máhttudáidagaid ávvudit

Keskitalo & Määttäs modell sammen med Solbakkens teori understreker viktigheten av å fylle kunnskapshull for effektiv undervisning om samiske temaer. Dette krever at både lærere og elever tilegner seg grundig kunnskap om samisk historie og kultur, inkludert aspekter som kolonisering og de politiske kampene samene har ført. En omfattende forståelse av historie og kultur er essensiell for å kunne anerkjenne de ulike samiske identitetene og de politiske utfordringene som følger. Dette legger grunnlaget for en kultursensitiv pedagogisk praksis (jf. Figenschou, 2023, s. 61).

Til tross for at elevene har noe kunnskap om samisk-norsk historie, viser undersøkelser at deres forståelse ofte er begrenset og overfladisk. For å etablere et trygt miljø i teaterarbeid som integrerer samiske perspektiver, er det kritisk at alle elever besitter samme grunnleggende kunnskap om samisk kultur og historie. Derfor er det fordelaktig å innlede med en informasjonsøkt hvor fakta, viktige historiske og nåtidige problemstillinger diskuteres i fellesskap. Dette kan ikke bare øke forståelse og respekt, men også motivasjonen for å engasjere seg i samiske temaer.

Det er pedagogens ansvar å veilede elevene i kritisk vurdering av materialer og kilder for å skille mellom stereotypiske og autentiske fremstillinger. Ved å oppmuntre til bruk av primærkilder eller materiale godkjent av samiske kulturutøvere, kan man motvirke reproduksjon av «whitestreaming»¹¹. Undersøkelsen indikerer at elevene ofte danner sine meninger basert på sosiale medier. Derfor kan det være motiverende å anbefale at elevene følger samiske aktivister, som *Ella Marie Hætta Isaksen* på Instagram eller TikTok, for å få oppdatert innsikt i samiske realiteter og for å styrke deres interesse for samisk kultur.

Videre er det anbefalt at pedagoger engasjerer seg i kontinuerlig videreutdanning for å oppdatere og fordype sin kunnskap. Engasjement i samisk teater, lytting til samisk musikk, eller deltakelse i workshops om samisk håndverk kan også fremme praktisk erfaring og styrke kulturell tilknytning.

Refleksjon og Feedback - **Refleksuvdna ja Meannudus**"

Som beskrevet av Kumashiro (2000) i hans teori om antidiskriminerende pedagogikk, er kritisk refleksjon og konstruktiv tilbakemelding essensielle verktøy for å fremme en respektfull undervisning (Kumashiro, 2000). Disse metodene kan effektivt integreres i teaterundervisningen. Gjennom refleksjon og tilbakemelding kan man skape et miljø der elever og lærere samarbeider om kontinuerlig forbedring av undervisningen, særlig innen samiske temaer. Dette inkluderer gjensidige vurderinger og evalueringer – fra elever til lærere og omvendt. Felles refleksjon, som for eksempel etter en teaterprøve, oppmuntrer både elever og pedagoger til kritisk tenkning og selvrefleksjon.

Teaterpedagogen kan motivere elevene til å vurdere de etiske konsekvensene av deres sceniske valg og rolleutvikling, samt til å utfordre egne perspektiver på kulturell appropriasjon¹². Dette kan fremme en dypere forståelse av mangfoldet i samisk kultur og styrke bevisstheten om ansvaret man har som kulturutøvere i representasjonen av kultur (Mikkelsen & Ødegårdstuen, 2023, s. 204-214), samtidig som det bidrar til en mer innsiktsfull rolleforståelse og -analyse.

Å søke tilbakemeldinger fra samfunnet under produksjonsfasene av et teaterstykke er avgjørende for å sikre at fremstillingen av samisk kultur på scenen er autentisk og troverdig.

Lærere bør være bevisste på sin egen kulturelle posisjon for å unngå potensielle fallgruver som kulturell appropriering eller «*White Saviorism*»¹³ (Figenschou et al., 2023, s. 67).

Kulturelt Kapital - **Kultuvrralaš kapitala**

Tara Yossos (2006) modell er nyttig for å identifisere hvilke kulturelle kapitalformer som kan integreres i teaterundervisningen. Samisk kultur byr på rik kunstnerisk kapital, som joik, historiefortelling og billedkunst. Andre kapitalformer, som språk, familieverdier og nærhet til naturen, kan også benyttes aktivt i dramafaget. Dette bidrar til bevaring av kulturarven og styrker den kulturelle identiteten, ifølge Keskitalo et al. (2013) (Keskitalo et al., 2013).

¹² Kulturell appropriasjon refererer til handlingen der medlemmer av en dominerende kultur utnytter elementer fra en minoritetskultur, ofte uten respekt eller forståelse for deres betydning og verdi, noe som kan føre til forvrengning og kommersialisering av den opprinnelige kulturen (OpenAI, 2024).

¹³ "White Saviorism" refererer til fenomenet der hvite mennesker inntar en frelserrolle og forsøker å hjelpe eller redde personer fra ikke-hvite samfunn på en måte som ofte er nedlatende og paternalistisk, og som ignorerer de reelle behovene og perspektivene til dem de prøver å hjelpe (OpenAI, 2024).

Figenschou (2023) påpeker at elevene viser stor interesse for å utforske tradisjonell samisk kunst og historiske hendelser (Figenschou, 2023).

Gjennom å identifisere og utforske ulike kulturelle kapitalformer kan man avdekke mindre åpenbare temaer som kan tjene i teaterundervisningen som bindeledd mellom samisk og norsk kultur. Temaer som «*Identitet*» og «*Fellesskap*» kan fungere som ledemotiver for utviklingen av teaterstykker, hvor elevene kan utforske komplekse samiske realiteter fra sine egne perspektiver, noe som styrker deres personlige tilknytning og kan fremme positive følelser for samisk kultur.

Når samiske ressurser som litteratur og kunst benyttes i undervisningen, er det viktig å sikre at disse er skapt av samiske forfattere og kunstnere. Dette garanterer et autentisk perspektiv og støtter det samiske kunstnermiljøet, og sikrer en ærlig og respektfull representasjon av samisk kultur.

Historiefortelling – Máidnasolmái

Historiefortelling og humor er essensielle i samisk kultur og spiller en vital rolle i dramaundervisningen. Samiske myter og fortellinger, dypt forankret i samiske verdier og verdenssyn (Solbakken & Bjøru, 2023, s. 76), tjener som inspirerende kilder. Ved å integrere samisk fortellerkunst i teatertimene, får elever muligheten til å utvikle sitt kreative uttrykk og verdsette samiske perspektiver. Skuespill basert på disse fortellingene fremmer elevenes emosjonelle og sosiale intelligens, ved å la dem utforske ulike realiteter. Kulturempati styrkes ved å ta i bruk roller fra disse fortellingene, noe som krever kultursensitivitet for å unngå stereotyper. Som en elev bemerket i en spørreundersøkelse: «*Idk, være ærlig om det og ikkek overdrive det*»

En annen fortellerteknikk er å motivere elevene til å inkludere sin egen kulturelle bakgrunn og selv skape tekster. Dette styrker deres autonomi, et kjernetrekk ved samisk pedagogikk, og lar dem se forbindelser mellom deres egen virkelighet og samisk kultur. Dette kan bidra til å bygge en felles nasjonal identitet og motvirker teorier om «andregjøring» (Figenschou, 2023, s. 54; Mikkelsen & Ødegårdstuen, 2023, s. 206). Arbeid med historiefortelling i en moderne kontekst tillater også trekking av linjer mellom samiske perspektiver og globale utfordringer. Global bevissthet og en dypere

forståelse av urfolkskulturer inspirerer til holdninger som fremmer løsninger på samtidsproblemer.

Anvendelse av anekdoter og humor i undervisningen er en effektiv metode for å formidle livsvisdom på en engasjerende måte. I samisk pedagogikk benyttes dette for å koble tradisjonelle samiske synspunkter med moderne utfordringer (Solbakken & Bjøru, 2023, s. 77). Humor fungerer som et middel for å styrke sosiale bånd og gjøre komplekse temaer mer tilgjengelige. Dette skaper en positiv og feilfri læringsatmosfære, essensielt i teatertimene for at elevene skal kunne utfolde seg og eksperimentere. Elevene oppfordres til å utvikle og bruke egne humoristiske anekdoter, noe som fremmer empatisk kommunikasjon både på scenen og i hverdagen (Solbakken & Bjøru, 2023, s. 77).

*Språk som ressurs - **Giella resursan***

Integrering av samisk språk i teaterundervisningen er et viktig skritt mot å styrke anerkjennelse, kulturell identitet og støtte for samiske elever. Dette inkluderer bruk av samiske termer og utforskning av dikt, fortellinger og sangtekster på samisk, noe som fremmer språklig revitalisering og øker bevisstheten om samisk mangfold (Kunnskapsdepartementet, 2017). Bruken av samiske språkelementer i teaterundervisningen kan variere fra enkle hilsener til komplekse, dialogrike scener. Korrekt bruk av språket er avgjørende og bør ideelt sett skje i samarbeid med samisktalende for å sikre autentisk uttale og bruk. Det er viktig å bevare den kulturelle konteksten og betydningen, eller være bevisst på de valgene man tar og understøtte utforskningen med kritiske spørsmål når man vil eksperimentere med språket i en teatersetting (jf. Keskitalo et al., 2011, s. 99).

Å utforske språket i teaterets form kan være et spennende virkemiddel for dramaelever. Den kunstneriske friheten innebærer imidlertid en risiko for å falle inn i stereotype mønstre eller diskriminerende uttryksformer (jf. Keskitalo et al., 2011, s. 99). Derfor er det viktig å starte arbeidet med samiske temaer med en grundig informasjonsøkt for å sikre at elevene får en solid forståelse av samenes komplekse situasjon, og at de blir sensibilisert for temaet.

Tverrfaglig arbeid - **Fágaidgaskasaš bargu**

Integrering av tverrfaglige elementer i teaterundervisningen gir elevene en rik og helhetlig læringsopplevelse som fremmer en dypere forståelse av samisk kultur (Fyhn et al., 2016). Lærere kan utvikle tematiske enheter som kobler teater med andre fagområder som kunst, historie og språkfag. Kunst- og teaterlærere kan samarbeide om å lage autentiske kulisser, mens historielærere bidrar med historisk kontekst og legger til rette for stimulerende diskusjoner.

Besøk på museer som stiller ut samiske kunstverk eller konserter med samiske artister kan gi elevene en mer personlig og direkte forbindelse til samisk kultur. Å bruke en annen kunstform som utgangspunkt, for eksempel et maleri i stedet for en tekst, kan gi en ny dimensjon til teaterproduksjonen. Moderne kunstformer, som samisk popmusikk, kan også være inspirasjonskilder for teaterstykker, og understreker den samiske kunstens livlighet og aktualitet (Figenschou, 2023, s. 62). Dette kan øke interessen for samisk kultur blant videregående elever, spesielt når de kan gjenkjenne sanger fra populære programmer som «*Norske talenter*» og bruke dem i sitt arbeid (s. 23).

Implementeringen av disse strategiene gjør teaterundervisningen til en plattform som ikke bare fremmer skuespilleriske talenter, men som også muliggjør en bred, tverrfaglig forståelse og verdsetting av den samiske kulturens rikdom.

Bygge Nettverk - **Nuvttodat ávnnas**

Det samiske perspektivet på danning og utdanning legger stor vekt på betydningen av nettverksbygging (Solbakken & Bjøru, 2023, s. 78). Denne tilnærmingen ser på læring som en samarbeidsprosess som strekker seg utover klasserommet. Det er sterkt anbefalt at ikke-samiske teaterpedagoger utvikler partnerskap med samiske eksperter for å sikre at undervisningen i samiske perspektiver følger prinsippene for antidiskriminerende pedagogikk.

Ved å involvere samiske kunstnere og kulturformidlere i klasserommet kan elevene få direkte kunnskap og utvikle en autentisk forståelse av samisk kultur. Min undersøkelse viser at dette også er et ønske blant elevene. Samiske eksperter kan fungere som medlærere, lede workshops eller opptre, noe som øker den kulturelle autentisiteten i teaterproduksjonene og bevisstheten om samiske perspektiver og deres vitalitet (Keskitalo et al., 2011, s. 99; Keskitalo et al., 2013, s. 53).

Med begrensede økonomiske ressurser kan teaterskoler vurdere alternative tilnæringer som bruk av nettressurser, samarbeid med samiske utdanningsinstitusjoner og partnerskap med samiske lokalsamfunn for å integrere samisk kultur i teaterundervisningen på en kultursensitiv måte. Å etablere langsiktige partnerskap med samiske kulturorganisasjoner sikrer løpende støtte og fremmer et bærekraftig engasjement mellom skoler og det samiske samfunnet.

Samarbeid og fellesskap - **Ovttasbargu ja servodagaidgaskasašvuohta**

Som nevnt, er fellesskap og samarbeid sentrale elementer i samisk pedagogikk (jf. Figenschou, 2023, s. 65, Solbakken & Bjøru, 2023, s. 75). Disse verdiene er også grunnleggende i teaterundervisning. I teater er samarbeid essensielt; for eksempel fokuserer det første året på teaterhøgskolen ofte på å øve samspill med en partner på scenen. Teaterproduksjoner er derfor en ideell plattform for inkludering.

For å integrere antidiskriminerende pedagogikk i teaterundervisningen kan teaterpedagoger organisere rollefordelingen slik at den tar hensyn til elevenes ulike evner og interesser. Dette innebærer å sikre at hver rolle, uavhengig av størrelse, er av avgjørende betydning, og at alle elever får muligheten til å bidra på en meningsfull måte.

Familie og Foresatte - **Bearaš ja oahppit**

Samisk pedagogikk legger stor vekt på å involvere familien eller foresatte i opplæringsprosessen, spesielt når det gjelder å overføre kunnskap på tvers av generasjoner (Solbakken & Bjøru, 2023, s. 78). Denne tilnærmingen kan berike teaterundervisningen ved å inkludere familiemedlemmer eller foresatte ikke bare som tilskuere, men også som aktive deltakere og hjelpere bak scenen. Slike arrangementer skaper en mulighet for avkolonisering ved å introdusere samiske perspektiver til både elever og foreldregenerasjonen, som ofte har opplevd intens fornorskning.

Elevene oppfordres til å samhandle med familiene eller foresattere sine for å utforske kulturelle fortellinger og tradisjoner, som deretter kan bearbeides til teaterstykker. Dette fremmer en dypere forståelse av kultur og har en oppdragende og dannende effekt på tvers av generasjoner. Ved å integrere familier og foresatte i teaterproduksjoner, styrkes både kulturforståelsen og fellesskapsfølelsen, samtidig som det bidrar til en helhetlig læringsopplevelse.

Selvstendighet - **Iešbirgejeaddji**

Elevautonomi kan implementeres i teaterundervisningen gjennom prosjektbaserte og utforskende undervisningsmetoder (Figenschou, 2023, s. 61). Lærerne kan la elevene velge teaterstykker eller utvikle egne manus som reflekterer deres personlige erfaringer. Dette fremmer ikke bare kreativ utfoldelse, men styrker også elevenes ansvarsfølelse og engasjement for prosjektene.

Teaterundervisningen gir også mulighet til å tildele elevene konkrete ansvarsroller, for eksempel som regiassistent eller scenograf. Ved å påta seg disse rollene lærer elevene å styre prosjekter selvstendig, noe som styrker deres selvstendighet og mestringsforventning. Dette muliggjør dybdelæring og gir elevene verdifull erfaring i prosjektledelse.

Utforskende læring, som fremheves i samisk pedagogikk (Figenschou, 2023, s. 67; Solbakken & Bjøru, 2023, s. 80-81), oppmuntrer elevene til å stille spørsmål og finne svar gjennom praktisk erfaring. For eksempel kan de undersøke hvordan flere samiske dialekter og språkvarianter kan brukes i samme produksjon for å fremheve språklig mangfold.

Det samiske prinsippet «*li su ábut logahallat*», som fokuserer på å fremheve talenter og styrker (Solbakken & Bjøru, 2023, s. 80-81), kan fremme elevenes individuelle ferdigheter og skape et inkluderende læringsmiljø. Dette miljøet støtter ikke bare sosial og emosjonell utvikling, men utnytter også samarbeidspotensialet i teateret. Resultatet er et respektfullt prøverom hvor alle elever får mulighet til å utforske sin egen identitet og sette pris på andre kulturer.

5. Konklusjon

I denne oppgaven har jeg utforsket hvordan jeg som ikke-samisk teaterpedagog kan utforme undervisning som inkluderer samiske perspektiver. Dette arbeidet begynte med en gjennomgang av den historiske bakgrunnen, som fremhevet viktigheten av å anerkjenne og integrere samiske problemstillinger (Andreassen & Olsen, 2020). Deretter analyserte jeg dagens situasjon og de samiske perspektivene i den norske læreplanen, noe som understreker ansvaret for å inkludere disse perspektivene i undervisningen (Kunnskapsdepartementet, 2017).

For å ramme inn dette ansvaret benyttet jeg teorien om antidiskriminerende pedagogikk, der jeg beskrev de grunnleggende prinsippene og overgangen til samisk pedagogikk (Kumashiro, 2000; Figenschou et al., 2023). Jeg undersøkte to tilnæringer til samiske teorier og presenterte metoden for min empiriske studie (Keskitalo & Määttä, 2011; Solbakken & Bjøru., 2023). Etter å ha presentert resultatene, diskuterte jeg funnene i lys av antidiskriminerende og samisk pedagogikk (Mikkelsen & Ødegårdstuen, 2023; Figenschou et al., 2023). Dette ledet til en rekke forslag og ideer om hvordan teaterpedagoger kan integrere samiske perspektiver i klasserommet.

Hovedfunnene indikerer at det er et betydelig gap mellom teoretisk vektlegging av samiske perspektiver i læreplanen og praktisk gjennomføring i undervisningen. Mange elever har begrenset eller ingen eksponering for samiske temaer, og deres oppfatninger av samisk kultur er ofte stereotypiske og overfladiske (Holander & Høvik, 2023).

Implikasjonene for pedagogisk praksis er tydelige: Det er behov for en mer omfattende og integrert tilnærming til undervisning i samiske perspektiver som ikke bare fokuserer på innholdet, men også på metodikken fra et samisk perspektiv (Figenschou et al., 2023). Dette innebærer å bruke mer samisk undervisningsmaterieell i lærerutdanningen, slik at nye lærere ikke blir overveldet av å undervise i samiske emner når de starter sin karriere. Som Gøril Figenschou (2023) understreker, er det viktigere å undervise om samiske temaer, selv med risiko for å gjøre feil, enn å unngå det helt (Figenschou, 2023).

Fremtidig forskning bør fokusere på å utvikle og evaluere spesifikke undervisningsmetoder og verktøy som kan integreres i teaterundervisningen for å fremme en dypere forståelse av samisk kultur. Det er også behov for studier som undersøker effekten av tverrfaglige tilnæringer og nettverksbygging med samiske kulturinstitusjoner på elevenes læringsutbytte og holdninger.

Videre bør det forskes på hvordan lærere best kan støttes i å implementere samiske perspektiver i undervisningen, gitt de utfordringene de står overfor med begrensede ressurser og tidspress (Keskitalo et al., 2013).

Dette arbeidet viser at en gjennomtenkt integrasjon av samiske perspektiver i teaterundervisningen kan bidra til en mer inkluderende og representativ utdanning, der både samisk og norsk kultur verdsettes og bevares for fremtidige generasjoner.

Giitu buot geain leat doarjut mu dán áššis, mun lean oahppan olu!

1. Referanseliste:

- Aikio, A. (2010). *Olmmos han gal birge. Assit mat oddidit birgema*. CálliidLágádus.
- Andreassen, B.-O., & Olsen, T. A. (Red.). (2020). *Urfolk og nasjonale minoriteter i skole og lærerutdanning* (1. utg., 2. oppl.). Vigmostad & Bjørke.
- Balto, A. (2005). Traditional Sámi child rearing in transition: Shaping a new traditional platform. *AlterNative: An International Journal of Indigenous Peoples*, 1(1), 85-105.
<https://doi.org/10.1177/117718010500100106>
- Biesta, G. (2014). *The Beautiful Risk of Education*. Boulder, CO: Paradigm Publishers.
- Bruner, J. (1986). *Actual Minds, Possible Worlds*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Dewey, J. (2018). *Experience and Education*. New York, NY: Free Press. (Original work published 1938).
- Fønnebø, B., Johnsen-Swart, A. L., & Somby, H. M. (Red.). (2023). *Samiske stemmer i skolen* (1. utg.). Cappelen Damm Akademisk.
- Figenschou, G., Karlsen, S. S., & Pedersen, H. C. (Red.). (2023). *ÁVDNET - samiske tema i skole og utdanning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Figenschou, G. (2023). «Hvordan i alle dager skal jeg våge å jobbe med samiske temaer i utdanningen?» . I G. Figenschou, S. S. Karlsen, & H. C. Pedersen (Red.), *ÁVDNET - samiske tema i skole og utdanning* (s. 54-68). Oslo: Universitetsforlaget.
- Fyhn, A. B., Eira, E. J. S., Hatta, O. E., Juuso, I. A. M., Skum, E. M., Hatta, S. I., Sabbasen, B. K. S., Eira, E. H. & Siri, M.-T. (2016). Med kulturen i fokus - ek-sempelet lávvu. *Tangenten - Tidsskrift for matematikkundervisning*, 27(3), 2-7. Caspar Forlag AS.
- Hansen, L. I., & Olsen, B. (2004). *Samenes historie fram til 1750*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.

- Hansen, H. R. (2021). Det felles, det skapende og didaktikken. I F. Restad & J. Sands-mark (Red.), *Mobbeforebygging i et fellesskapsperspektiv. Nye stemmer i praksis*(s. 148). KF (Kommuneforlaget)
- Holander, S., & Høvik, K. Ø. (2023). Urfolksperspektiver i engelskfaget. I G. Figenschou, S. S. Karlsen, & H. C. Pedersen (Red.), *ÁVDNET - samiske tema i skole og utdanning* (s. 300-304). Oslo: Universitetsforlaget.
- Johansen, Å. M., & Sollid, H. (2023). *Samisk i norskfaget: Fra plan til praksis* (1. utg.). Vigmostad & Bjørke.
- Keskitalo, P. & Maatta, K. (2011). The Basics of Sámi Pedagogy/Grunderna i samisk pedagogikk (1. utg.). Juvenes print.
- Keskitalo, P., Määttä, K. & Uusiautti, S. (2011). Toward the Practical Framework of Sámi Education. *Journal of Education, Society and Behavioural Science*, 1(1-2),84-106. Hentet fra <https://journaljesbs.com/index.php/JESBS/article/view/17685>
- Keskitalo, P., Määttä, K., & Uusiautti, S. (2013). The Development Drum of Sámi Education: A Model for Culturally Responsive Pedagogy. *Journal of Sámi Studies*, 7(2), 48-57.
- Keskitalo, P., Määttä, K. & Uusiautti, S. (2013). Sámi Education. Peter Lang Edition.
- Kjelstrup, Christian. 2022. Ambassadøren - et intervju med Ella Marie Hatta Isaksen. *Samtiden: Samenes tale og hvorfor du må lytte*, 1, 38-49.
- Kumashiro, K. (2000). Toward a Theory of Anti-Oppressive Education. *Review of Educational Research*, 70(1), 25-53. <https://doi.org/10.3102/00346543070001025>
- Kunnskapsdepartementet. (2017). Overordnet del - verdier og prinsipper for grunnoppleringen. Fastsatt som forskrift ved kongelig resolusjon. Læreplanverket for Kunnskapsloftet 2020. <https://www.udir.no/lk20/verordnet-del/>
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Gyldendal Akademisk.

Marakatt-Labba, B. (2021). The Crows [Bilde]. © Britta Marakatt-Labba / BONO. Foto: Hans-Olof Utsi. Nasjonalmuseet. <https://www.nasjonalmuseet.no/en/exhibitions-and-events/national-museum/exhibitions/2024/britta-marakatt-labba/>

Mikkelsen, R., & Ødegårdstuen, B. (2023). Digitale fortellinger som didaktisk redskap i antidiskriminerende undervisning. I G. Figenschou, S. S. Karlsen, & H. C. Pedersen (Red.), *ÁVDNET - samiske tema i skole og utdanning* (s. 204-215). Oslo: Universitetsforlaget.

Minde, H. (2005). Fornorskinga av samene – hvorfor, hvordan og hvilke følger? *Gáldu Čála – Tidsskrift for urfolks rettigheter*, (3), 2005. Guovdageaidnu/Kautokeino: Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter. 2. utgave, 2012.

Nutti, A. L. (2019). Med rett til det samiske. *Barnehagefolk*, 36(4), 70-75.

OpenAI. (2023). ChatGPT (Versjon 4.0 16. Mai 2024) [Stor språkmodell]. OpenAI. <https://www.openai.com/chatgpt>

Regjeringen. (n.d.). ILO-konvensjonen om urfolks rettigheter. Hentet den 16. Mai 2024 fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/urfolk-og-minoriteter/urfolkryddemappe/ilo-konvensjonen-om-urfolks-rettigheter-/id487963/>

St.meld. nr. 55 (2000-2001). Om samepolitikken. Oslo: Det Kongelige Kommunal- og regionaldepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-55-2000-2001-/id195308/>

Solbakken, A. R., & Bjøru, A.-M. (2023). Birgejupmi - livsmestring, den samiske tilnærmingen til inkludering og tilpasset opplæring. I G. Figenschou, S. S. Karlsen, & H. C. Pedersen (Red.), *ÁVDNET - samiske tema i skole og utdanning* (s. 71-81). Oslo: Universitetsforlaget.

Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode* (5. utg.). Fagbokforlaget.

Utdanningsdirektoratet. (2024). Retningslinjer for samisk utdanning. Hentet den 16. Mai 2024 fra <https://www.udir.no/lk20/overordnet-del/opplaringens-verdigrunnlag/1.2-identitet-og-kulturelt-mangfold/>

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Yosso, T. J. (2006). *Critical Race Counterstories along the Chicana/Chicano Educational Pipeline*. New York, NY: Routledge.